

Mål 2 – Kriminaliteten er lav

En rekke utviklingstrekk i samfunnet gjør at politiets samfunnsoppdrag blir stadig mer krevende. I tillegg blir fremtidens utfordrings- og trusselbilde trolig mer komplekst og omfattende enn i dag. Antall registrerte straffesaker kan gi en indikasjon på kriminalitetsbildet i Norge, og den nedadgående trenden i antall registrerte saker siden 2016, ser ut til å ha snudd de siste to årene. Antallet saker i 2023 er likevel lavere enn i 2016 (beskrives nærmere under mål 3). Det er mørketall knyttet til statistikken og det er nødvendig å være bevisst på omfanget av den uregistrerte kriminaliteten. Det antas at manglende muligheter for digitale anmeldelser av for eksempel nettbedragerier, innebærer at det kan være mye som ikke kommer til politiets kunnskap. For enkelte kriminalitetsformer, som for eksempel voldtekt, er det også mange som ikke ønsker å anmelde. Politiet får stadig bedre oversikt over den organiserte kriminaliteten og omfanget øker også her.

For de ulike kriminalitetskategoriene ser vi at antallet registrerte saker innenfor voldskriminalitet, økonomi, skadeverk og vinning var høyest i 2023, målt opp mot perioden 2016-2023. For vinnings- og voldslovbrudd betyr utviklingen at nedgangen man så under pandemien, er mer enn reversert. Norge har få drap sammenlignet med andre land. Antallet drap har de siste ti årene holdt seg relativt stabilt. I 2023 var antallet drap imidlertid det høyeste siden 2013. Innenfor narkotikakriminalitet har antallet registrerte saker blitt kraftig redusert de siste årene. Politiet ser imidlertid med bekymring på tall fra Folkehelseinstituttet hvor dobbelt så mange unge mellom 16 og 30 år oppgir å ha brukt kokain det siste året, sammenlignet med for 10 år siden. Totalt ble det i 2023 beslaglagt mer kokain enn i løpet av de siste 22 år til sammen. I 2023 ble det registrert det høyeste antallet straffbare forhold begått av ungdom og barn under 18 år siden 2009. Over en tredjedel av disse forholdene ble begått av barn under 15 år.

I Politiets trusselvurdering 2024 fastslår at trusselen fra organiserte kriminelle nettverk er betydelig og økende. Trusselen fra cyberkriminelle aktører er også økende og digitaliseringen av samfunnet og integreringen av økonomier og arbeidsmarkeder øker mulighetene for grensekryssende økonomisk kriminalitet. Både politiet og bankene registrerer en betydelig økning i antall bedragerier. I økonomisk utfordrende tider, er politiets vurdering at flere vil kunne begå miljøkriminalitet for å kutte kostnader.

Politiets etterretning og bruk av denne blir stadig bedre. En effekt av dette er økt kunnskap om omfang og alvorlighet av den skjulte organiserte kriminaliteten i Norge. Politiet har i 2023 delt av sin kunnskap med offentligheten. Dette gjelder blant annet om kriminelle nettverk, lokale og nasjonale trusselvurderinger og cyberkriminalitet.

En rekke faktorer, også utenfor politiets kontroll, påvirker kriminalitetsnivået. Politiets innsats er kun en av mange aktørers innsats som vil påvirke utviklingen innenfor målområdet.

Fremover vil det være viktig å tydeliggjøre forventningene til hva som ligger i politiets ansvar for å forebygge kriminalitet, og hva som er andre sektors primæransvar. Samfunnsutviklingen gjør det enda mer nødvendig å være omforent om sektoransvar, informasjonsdeling, samhandling og samordning. Politiets ressurser er under sterkt press og det må gjøres krevende prioriteringer også innenfor prioriterte områder, som også vil være av betydning for arbeidet for å nå målet om at kriminaliteten i samfunnet er lav.

Tabell 6: Styringsparametere i tildelingsbrevet 2023	Resultat krav	Resultat
S6 Prioritering og effekt av politiets forebyggende innsats: POD skal redegjøre for prioriteringene i det forebyggende arbeidet mot ulike kriminalitetsområder. POD skal i tillegg belyse og vurdere effekten av politiets forebyggende arbeid	N/A	Omtale i tekst

Prioritering og effekt av politiets forebyggende innsats

Norge og norsk politi står overfor et utfordringsbilde med en høy alvorlighetsgrad. Man står ikke bare i en sikkerhetspolitisk utfordrende situasjon, men også ovenfor alvorlige kriminalitetsutfordringer.

Kunnskapen om kriminalitetsbildet og de økonomiske rammebetingelsene gjør det også krevende å oppfylle målet om at kriminaliteten er lav. Mye av kriminaliteten forblir i stor grad usynlig, både for storsamfunnet og i politiets straffesaksstatistikk.

Som følge av budsjettsituasjonen i 2023 måtte politiet prioritere hardt, også blant de prioriterte kriminalitetsområdene. Videre ble mye ressurser brukt for å ivareta vakt og beredskap (liv og helse), noe som førte til nedprioritering av bl.a. forebyggende funksjoner. Den generelle etterforskningskapasiteten ble også påvirket av at vakt og beredskap måtte ivaretas og mannskaper omdisponeres. Vi erfarte at selv med det alvorlige bakteppet ble politiets evne til en kraftfull kriminalitetsbekjempelse svekket.

Politiet har gjennom langsiktig satsning fått et bedre kunnskapsgrunnlag om omfanget av kriminelle nettverk. I hele Norge finnes det multikriminelle nettverk/organisert kriminalitet. Disse opererer både fysisk og i den digitale sfæren og er grenseoverskridende i sin virksomhet. Samfunnet står overfor et utfordringsbilde med høy alvorlighetsgrad.

Internasjonalt politisamarbeid er viktig og politiet i Norge og Sverige ble i 2023 enige om å forsterke samarbeidet mot organiserte kriminelle nettverk, med et mer forpliktende etterretningssamarbeid og felles forebyggende innsats. Organsiert kriminalitet har en betydelig internasjonal dimensjon (se også bl.a. Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA) fra Europol). Det er en negativ utvikling både med tanke på kriminelle nettverk som er etablert i landet og utenlandske nettverk som vil utvide sin kriminelle virksomhet til landet.

Det er også en negativ utvikling knyttet til barn og unge som er bekymringsfull. For politiets del gjenspeiles dette i den registrerte kriminaliteten. Særlig bekymringsfullt er det at gruppen av mistenkte under 15 år (kriminelle lavalder) øker. I tillegg er det en bekymringsfull økning av alvorlige lovbrudd som bl.a. ran, ulovlig bevæpning med kniv/skytevåpen, kroppsskade/grov kroppskrenkelse blant barn og unge.

Effektivt bruk av etterretningsprodukter understøtter politiets viktige arbeid for å ivareta innbyggerne og samfunnets trygghet og sikkerhet. Etterretningsproduksjonen gir kunnskap med god effekt, ikke bare i forhold til kriminalitetsbildet, men også ved forberedelse av planlagte/kjente hendelser og i politiets krisehåndtering. Politiet evner stadig bedre å iverksette målrettede og kunnskapsbaserte tiltak, både forebyggende og operasjonelle ved f.eks. demonstrasjoner, arrangementer, valg og andre situasjoner med potensiale for vold, konflikter, hat og polarisering.

Kunnskap om kriminell aktivitet i det digitale rom er styrket, gjennom både etterforskning og etterretningsanalyse. Politiet har utarbeidet temarapporter og et offentlig nasjonalt situasjonsbilde for cyberkriminalitet. I tillegg er ny teknologi tatt i bruk for mer effektivt å forebygge datakriminalitet og internettrelaterte overgrep, og for å øke kvalitet og effektivitet i straffesaksbehandlingen. Det jobbes med å etablere et kompetansemiljø for kuntig intelligens, som kan ta i bruk teknologi som vil ha en positiv effekt også for politiets kriminalitetsbekjempelse. Det er krevende å finne rom for slike satsinger innenfor den nåævrende økonomiske rammen og utviklingen går saktere enn ønskelig.

Ulike temarapporter har gitt politiet en bedre situasjonsforståelse innen cyberkriminalitet. Det øker politiets evne til å iverksette målrettede tiltak for å forebygge og avverge dataangrep, og styrke det internasjonale politisamarbeidet. Politiet opplever store utfordringer i håndtering av økende informasjonstilfang innen internettrelaterte overgrep. Samtidig har etaten lyktes med å forebygge ved å identifisere og gjøre overgrepsmateriale på internett utilgjengelig, og gjennom identifisering av gjerningspersoner som bestiller og fasiliterer direkteoverførte bestillingsovergrep. Teknologiutviklingen skjer i et omfang og i en hastighet der effektivitet settes opp mot å dra nytte av framvoksende og disruptive teknologier. Dette utfordrer spesielt politiets teknologiske situasjon og evne til omstilling. Nytenkning og rask utvikling er veldig ressurskrevende, men en viktig forutsetning for å forbli relevant for samfunnsoppdraget.

Det blir jobbet aktivt med å tilrettelegge for bedre bruk og oppfølging av politiets beskyttelsestiltak. Eksempler på disse er mobil voldsalarm, omvendt voldsalarm og adressesperre. Økt bruk og bedring av teknologi knyttet til omvendte- og mobile voldsalarmer er gitt høy prioritet og vil gi positiv effekt for volds- og trusselutsatte. Det jobbes også med forbedring av rutiner og praksis for oppfølging, ikke minst sikre et bedre samarbeid med andre etater, som gjennom egne tiltak kan styrke politiets arbeid. Forberedelser til implementering av arbeidsmetodikken fra RISK er iverksatt. Metodikken vil rette seg både mot voldsutsatte og voldsutøver gjennom et tverretatlig samarbeid. Politet forventer at dette vil å ha en positiv effekt for både voldsutsatte og voldsutøver. Det er et mål å øke oppmerksomheten mot voldsutøver, ikke minst at byrden i større grad legges på vedkommende.

Systematisk innsats for å styrke arbeidet med mangfold, likestilling og inkludering gir effekt. Mange tiltak i "Mangfold, dialog og tillit: Handlingsplan for politiets arbeid (2022-2025)" er iverksatt, og det pågår en rekke arbeider for å styrke tilliten i ulike grupper av befolkningen. Opplæringen Rettferdig politi har i perioden 2022-2023 vært gjennomført i politidistriktene for å styrke dialog, kommunikasjon og konflikthåndtering i et mangfoldig samfunn. Det skal gjennomføres en intern evaluering av arbeidet. Målet er å sikre at effekter av opplæringen tas videre i organisasjonen.

Politiet prøver også ut ulike tiltak for å forebygge at personkontroller oppleves som urettmessige eller diskriminerende. Et pilotprosjekt med kvitteringsordning ved gjennomføring av personkontroller er utført i Oslo politidistrikt i perioden november 2022—september 2023. Pilotprosjektet er evaluert og vurdering og anbefaling om veien videre skal fremmes til JD. Pilotprosjektet er omtalt under øvrig rapportering.

Politiets dialogmøter, informasjon og operative tiltak har bidratt til sikkerhet og trygghet knyttet til gjennomføring av Pride-arrangementer ulike steder i landet. Det er både nasjonalt og i det enkelte politidistrikt iverksatt tiltak for å styrke dialog med LHBT+ organisasjoner og Pride-arrangører. Det er også gjennomført dialogmøte med et titalls tros- og livssynssamfunn knyttet til situasjonen i Gaza.

Det er høy risiko for at de økonomiske rammebetingelsene vil påvirke det langsiktige utviklingsarbeidet negativt. Dette målet har sterke avhengigheter til – og må sees i nær sammenheng med mål 1 og 3.

Forebyggende samarbeid med kommunene og andre lokale aktører

I 2023 har det vært en god utvikling og profesjonalisering av det forebyggende arbeidet, med videreutvikling av politiråd, politikontakter, familievoldskoordinatorer og næringslivskontakter. Samtidig er det utfordringer knyttet til ressurser, og at det forebyggende arbeidet nedprioriteres for å ivareta sikkerhets- og beredskapsoppgavene. Dette bidrar til at særlig møte med innbyggerne, informasjon og oppsøkende virksomhet er betydelig redusert i flere politidistrikt. Dette kan gi negative effekter på lengre sikt.

Oppsummert for de ulike rollene som etterspørres, vises det til følgende utvikling:

- Politirådene er et formalisert samarbeid mellom kommune og lokalt politi. Målet er å forebygge kriminalitet og uønskede hendelser gjennom samarbeid på tvers av etater og sektorer. Politirådet favner samarbeid om kriminalitetsforebygging, redning og beredskap og trygghet i lokalsamfunnet. Rådet er et møtested på strategisk ledernivå og skal sikre utveksling av kunnskap og erfaring mellom kommune og politiet. Rådene er i stor grad blitt mer samkjørt med bedre informasjon og kunnskapsdeling. Samarbeidet bidrar til felles kunnskapsgrunnlag og analyser, samordnede prioriteringer, felles og styrket innsats og høyere kvalitet og treffsikkerhet i tjenestetilbudet. Politiet har samarbeid med alle kommuner, og det pågår løpende arbeid med revisjon av samarbeidsavtaler. Ny veileder for kommune-politismararbeid benyttes aktivt.
- Politikontaktene er det daglige kontaktleddet med kommunene, og rådgiver innenfor kriminalitetsforebyggende arbeid. De jobber tettere med andre aktører i kommunene og dette viser å gi bedre effekter gjennom likere forståelse og rett anvarsutførelse. Flere politidistrikt har jobbet aktivt for at politikontaktene har tilnærmet 100% stillinger, selv om dette er utfordrende i flere distrikt. Det er fremdeles slik at politikontaktene må benyttes til oppgaver som normalt ikke tilfaller funksjonen (vakt, beredskap mv).
- Radikaliseringskontaktene i politidistriktene fungerer som forebyggingskontakt og koordinator ved bekymring om radikalisering og voldelig ekstremisme. Radikaliseringskontaktene har i stor grad velfungerende nettverk og god oversikt, men her har flere politidistrikter måttet redusere aktivitet for å ivareta øvrige oppgaver som ikke kan prioriteres ned. Evalueringen av radikaliseringskontaktordningen i politiet (PolitiHøgskolen, 2023) viser også flere utfordringer med ordningen og politiets mandat på området. Evalueringen blir sett i sammenheng med andre evalueringsrapporter for å videreutvikle politiets samlede forebyggende innsats mot radikalisering og ekstremisme.
- Hovedtyngden av distriktene har velfungerende næringslivskontakter. Disse har etablert solide samarbeidsrelasjoner og har en viktig funksjon overfor næringslivet i det kriminalitetsforebyggende arbeidet.
- De fleste politidistrikt har nå en familievoldskoordinator, men den økonomiske situasjonen gjør at ikke alle har en egen koordinator til dette. Formålet med funksjonen er blant annet å yte veiledning innen arbeid mot vold i nære relasjoner og være koordinator for politidistriktets samlede innsats for å redusere vold i nære relasjoner. For de distriktene hvor funksjonen ikke er besatt, blir ansvaret ivaretatt gjennom andre funksjoner.

Samarbeid om utsatte barn og unge

Politiet deltar i mange fora for å skape bedre tverretattlig felles forståelse for utfordringer knyttet til utsatte barn og unge, og helhetlig forebygging av barne- og ungdomskriminalitet på tvers av sektorer. I 2023 har det tverretattlige samarbeidet forankret i KUBU (Kjernegruppe utsatte barn og unge) og DigiUng-programmet, vært prioritert høyt.

Etatssamarbeidet for utsatte barn og unge består av 13 etater der hensikten er å jobbe sammen for bedre samordnede tjenester og mer helhetlig innsats for utsatte barn og unge. Barne,-

ungdoms og familiedirektoratet (Bufdir) leder samarbeidet. I 2023 har mye dreiet seg om å få på plass organisasjonsstruktur, sette rammer og retning for arbeidet og etablere prosesser for å kunne jobbe effektivt og innovativt med å etablere helhetlige gode tiltak overfor målgruppen..

Tverssektorielle oppdrag som er behandlet i etatssamarbeidet i 2023:

- Tverrsektorielt rusforebyggende arbeid og straffegjennomføring (18-24 år) som flere av etatene skal løse i fellesskap, med leveranser i 2024 og 2025.
- Felles innspill til KUBU om mulige satsingsforslag til statsbudsjettet i 2025.
- Det tverrsektorielle rusforebyggende oppdraget koordinert av Hdir. Arbeidet fortsetter i 2024.
- Oppdraget om straffegjennomføring for gruppen 18-24 år er planlagt igangsatt i 2024, og ledes av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI).

Bidrag til utviklingen av DigiUng og Ung.no

Politiet har i 2023 bidratt i utviklingen av DigiUng-programmet gjennom å delta i en referansegruppe. Gjennom en rekke arbeidsmøter med ulike etater, er det gitt innspill til videreutviklingen av DigiUng og overgangen fra programstyre til fast organisering for DigiUng. Arbeidet fortsetter i 2024. En sentral del av arbeidet favner videreutviklingen av tjenesten Ung.no. Kripos har i 2023 bidratt til svar for spørretjenesten på Ung.no, og med gjennomgang og kvalitetssikring av artikler på nettsiden. Flere av chattetjenestene som er tilknyttet Ung.no er koblet til Kripos sin tipsløsning og har i 2023 mottatt flere henvendelser om akutt bekymring for liv og helse for unge personer. Regjeringen har besluttet at Ung.no skal være den primære informasjonskanalen for det offentlige til barn og unge. Politiets bidrag og behovet for politikompetanse er etterspurt fra de unge. Et styrket bidrag fra politiet vil kreve ytterligere innsats fra politidistriktene for å dekke opp sentrale temaområder som gjelder kriminalitet og straffbarhet mv.

Forebyggende tiltak mot kriminalitet i det digitale rom

Politiet har hatt et strategisk fokus på å øke evnen til å håndtere datakriminalitet. Kapasitetsbygging viser seg imidlertid å være utfordrende innenfor gjeldende budsjettammer. Avviket mellom kriminalitetsutfordringen og politiets evne til å håndtere denne er økende.

Politiet prioriterer arbeidet med kunnskapsgrunnlag om kriminell aktivitet i det digitale rom. Ny teknologi blir brukt for å effektivt å forebygge datakriminalitet og internettrelaterte overgrep. Nedenfor nevnes noen eksempler.

Politiet har fått bedre kunnskap om og oversikt over cyberkriminalitet i 2023. Rapporten Cyberkriminalitet 2023 er fulgt opp ved å identifisere nye informasjonsbehov og produksjon av tematiske rapporter for et løpende cyberkriminalitetsbilde. Det er i løpet av året produsert en rekke kunnskapsgrunnlag og fenomenrapporter, som eksempel rapport om generativ kunstig intelligens, direkteoverførte bestillingsovergrep (DOBO), ende-til-ende krypterte nettverk og en rapport om kontaktetablering mellom voksne med en seksuell interesse for barn og barn på internett.

Politiets IT-enhet (PIT) og Kripas samarbeider om ny teknologi for å effektivt forebygge datakriminalitet og internettrelaterte overgrep, og for

økt kvalitet og effektivitet i straffesaksbehandlingen. Eksempler på dette samarbeidet er leveranseteam maskinsyn på Kripas, pilot for bruk av ansiktsgjenkjenningsteknologi mot pass- og ID-registret og at nasjonal database for overgrepsmateriale blir til et nasjonalt register. Piloteringen viser at tiltaket muliggjør identifisering av fornærmede i overgrepssaker som ellers ikke ville vært mulig. Effekten er både spart arbeidsinnsats (frigjøre kapasitet) og bedre kvalitet og rettssikkerhet for de fornærmede. Dersom verktøyet skal benyttes, kreves regelverksutvikling og økt ramme for IT-utvikling. Verktøyet har et svært stort potensial for identifisering av involverte i straffesaker.

I 2023 er 15 822 overgrepssaker bekreftet fjernet som direkte effekt av Kripas' One Click hosting. Flere av hostingselskapene melder at de, i tillegg til å fjerne overgrepsmateriale, også fjerner aktuelle brukere og alt materiale de har tilgjengeliggjort via selskapet. Reell effekt av One Click hosting antas derfor å være høyere. Varslingen fra Kripas gjør at de kommersielle aktørene anser det som mindre attraktivt å tilby denne type tjenester, noe som gjør det vanskeligere å dele overgrepsmateriale og har en god forebyggende effekt ved at tilbydere selv lukker sårbarheter og risiko.

Omegle tjenesten er nå nedlagt. Kripas har tidligere gått ut med offentlig advarsel om Omegle tjenesten på grunn av det høye antallet seksuallovbrudd mot barn og unge begått på plattformen.

Kripos opererer og deler et filter med internettleverandører. I 2023 har dette fått tilføyd flere domeneadresser og inneholder nå omlag 2 400 domener og underdomener. Ved utgangen av november var 18 av 222 kommuner koblet opp til automatisert løsning for distribusjon av listen over domener, mens primo mars 2024 har to tredjedeler av landets kommuner implementert listen over nettsider. Dette har en avvergende og forebyggende effekt.

Evnen til å avverge datakriminalitet påvirkes av resultater fra egne etterforskninger og informasjon politiet mottar fra etterforskninger i utlandet. Politiet kan i liten grad påvirke hva som mottas av overskuddsinformasjon fra andre, men gjennom egne etterforskninger får etaten kunnskap om både gjennomført og pågående kriminalitet. I en konkret straffesak har Kripos på bakgrunn av informasjon funnet på en server i saken, sendt varsel til britisk, italiensk og canadisk politi, samt FBI og Secret Service i USA. Kripos har også mottatt varsel fra utenlandsk politi om pågående datainnbrudd hos to norske selskap. Selskapene ble varslet om trolig inntrengning i deres datasystem. Saken er pågående, men mye tyder på at politiet har lyktes i å informere virksomheter på et tidspunkt som har begrenset skadene betraktelig. Dette illustrerer effekten og betydningen av etterforskninger og internasjonalt politisamarbeid, der viktig informasjon kan mottas gjennom tips og straffesaker i politidistriktene.

Mål 3 – Straffesaksbehandlingen er rettssikker og effektiv

En effektiv straffesaksbehandling med høy kvalitet og god rettssikkerhet er en forutsetning for den alminnelige tilliten til politiet og rettsystemet, og for innbyggernes opplevelse av trygghet. Straffesaksbehandlingens hovedmål er å bidra til redusert kriminalitet gjennom allmenn- og individualprevensjon. Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv til politiet og statsadvokatene har lenge hatt de samme målene for straffesaksbehandlingen; høy kvalitet, høy oppklaring, kort saksbehandlingstid og adekvat reaksjon.

Tabell 7: Styringsparametere i tildelingsbrevet 2023	Resultat
S7 Straffesaksbehandlingen for sentrale kriminalitetsområder: Vurdering av straffesaksbehandlingen for ulike kriminalitetstyper, herunder alvorlig organisert kriminalitet, økonomisk kriminalitet, arbeidslivskriminalitet, vold i nære relasjoner og seksuallovbrudd, basert på utfordrings- og risikobildet for straffesaksområdet.	Rapporteres i fellesrapport med RA
S8 Opplevelse av politiets håndtering av straffesaker: Andelen av befolkningen som er helt eller ganske enig i at politiet håndterer straffesaker godt.	49 %

Riksadvokatens (RA) mål- og prioriteringer for straffesaksbehandlingen etterleves i stor grad. Som nevnt har rammene for 2023 og ressursallokering til vakt- og beredskap ført til færre etterforskningsressurser. Det jobbes aktivt med at distriktene skal implementere aktiv porteføljestyling og sørge for at prioriterte saker gis nødvendig prioritet. Påtalemyndigheten har i denne sammenhengen et særlig ansvar for å påse at saksutvelgelsen er i tråd med gjeldende regelverk og gitte føringer.

Det har vært en økning i antall anmeldelser i 2023, som er bekymringsfull og utfordrer politiet. Økningen kan i stor grad knyttes til flere anmeldte tyverier og andre vinningslovbrudd. Det har vært en markant økning i påtaleavgjorte forhold der mistenkt, siktet eller domfelt var under 18 år. I 2023 ble det påtaleavgjort 21 800 slike forhold, en økning på 28 % eller 4 800 saker